

և այն անկողինն ուր պառկեցաւ՝ նոյն պէս ան ալ իր եղբօրը անկողինն էր, թող այն ցնորքներն և ուրուականները որ իրեն երևակայութիւն կը շփոթէին:

Հարկ եղաւ որ կայսեր հրամանին հպատակելով՝ ճամբայ ելլեն այն մութ գիշերուան միջոցը. մըրիկը հեռուանց կը թնդար կ'որոտար, քամին անտառներու ծառերը կը խորտակէր, և ահա զարձագանգներ կրկնել կու տար: Կայսրն ու իր հետևակիցները ճամբան կորսնցուցին, ու չգիտնալով թէ որ կողմը զարնեն՝ դաշտին մէջ մոլորեցան. վերջապէս օրը սկսաւ ծագիլ, և լուսոյ առաջին ճառագայթները այն կաղնին ու այն անտառը լուսաւորեցին, ուր ինքնակաշն և հովիւր իրարու հանդիպեր էին առաջին անգամ:

Ենտոնինոս գետին իջաւ, ու նշան ըրաւ կէղտ հարիւրապետին որ իրեն մօտենայ. հնազանդեցաւ Եկկոս. «Հարիւր հօգի ան հետդ, ըսաւ անոր կայսրը, ու ետ դարձիր գնա մեր բնակած բերդը իմ կողմանէս պատգամաւորութիւն մը ընելու: Երբոր բերդին դռները առջևդ կը բացուին ու ներս կը մտնես, կանչել տուր այն անզգամ զինուորներուն գլխաւորը, որոնք իմ տկարութեանս տեսող եղան. և անոր հետ որ կ'առանձնանաս, խոթէ սուրդ անոր վիզը՝ ըսելով իրեն. Եսաւասիկ այս է Ենտոնինոսի տուած վարձքը Վետասի բարեկամներուն», և եղտ զինուորը այս խօսքերն որ լսեց, գուռաբար գլուխը վեր տնկեց, ձեռքն առաւ իր սուրը, եղեգի մը պէս ջախջախեց զայն, ու կտորները Ենտոնինոսի առջևը նետելով, «Ով կայսր, ըսաւ, ան քու պարգևներդ. ես անոնցմէ մէկը միայն կը պահեմ, զազատութիւն. դու զիս հռոմայ քաղաքացի ըրիր, ես ալ անոր փոխարէն առիթ չեմ տար քեզի իմ գործակցութեամբսնոր անօրէնութիւն մը գործելու. ասանկով այսուհետև պարտականութիւն մը չեմ ունենար քեզի: Եկկոս հովիւր ալ կայսեր գիշերները չուզեր տեսնել», Ենտոնինոս վայրենացեալ՝ զայրագին հառաչանք մը

արձրկեց ու օգնութեան կանչեց իր զինուորները. սակայն Եկկոս աներևու թացեր էր և ոչ ոք ՚ի զինուորաց կրցաւ անոր հասնիլ:

Ժամանակի չափը:

Ժամանակի չափը ցուցնող հնագոյն գործիքն առանց ամէն տարակուսի աւրեացոյցն է: Երսուի թէ ասիկայ հնարած ըլլայ Ենաքսիմանդը, որ Վրիստոսէ վեց դար առաջ կ'ապրէր. բայց աւելի հաւանական է թէ Եգիպտացոց գիւտն ըլլայ: Խորայեւացոց մէջ կը գտնուէր արեւացոյցը մինչև Եգիպտացիութեան ժամանակէն, այսինքն 700 տարի Վրիստոսէ առաջ:

Հռոմայ մէջ առաջին արեւացոյցը ըրաւ Պապիրիոս Կուրսոր Կուիրինոսի տաճարին մօտ, Վրիստոսէ 300 տարի առաջ: Բայց ետքը ջրեղէն կամ ջրաբաշխական ժամացոյցներ սկսան գործածուիլ հռոմայեցոց մէջ, Վրիստոսէ 158 տարի առաջ: Եւ ասիկայ ալ Եգիպտացոցմէ հնարուած է, թէպէտ և ըստ ոմանց Կտեսիբիոս յոյնը գտած կը սեպուի: Եեսար այս գործիքին գործածութիւնը սովորական դարձած տեսաւ Բրիտանիոյ մէջ, երբոր հոն արշաւեց:

Վաղղիոյ մէջ առաջին անգամ ջրեղէն ժամացոյցը մտաւ Ենթին Կարուսի ժամանակը, որուն ընծայ ըրաւ զայն 807 տարւոյն արեւելքի ամիրապետ մը: Պղնձի էր անիկայ և ժամերը կը ցուցնէր ՚ի ձեռն երկու պզտիկ գնտակներու, որ ամէն մէկ ժամուն՝ զանգակի մը վրայ կ'իյնային և կ'իմացնէին որ ժամը լմնցեր էր: Կային նաև տասուեր կու ձիւաւորներ, որ յաջորդաբար պատուհանի մը առջև կ'երևնային, և այս ձիւաւորներէն կ'իմացուէր թէ ժամը քանին էր:

Բենեդիկտոս հաէֆդըն հեղինակը՝ իր մէկ գրքին մէջ (տպագրեալ ՚ի 1644) կ'ըսէ թէ ժամացոյցը հնարողն եղաւ

Ուղեւորութիւն Դ պապը 998 տարւոյն ,
 և թէ այն ժամանակէն առաջ՝ արեւ-
 արդեանքներն ու ջրեղէն ժամացոյցները
 միայն կային ժամանակի չափը ցուցը-
 նելու համար : Կլոստի թէ լատինացի
 հնարեց թիակաւոր՝ ժամացոյցը 1000
 տարւոյն . և Կոնրատ Կեմներ կը պատ-
 մէ թէ Ուոլֆհիլմըրտ անուամբ ան-
 գղիացի արքայն 1326 տարւոյն անանկ
 աղուոր ժամացոյց մը շինեց , որ բոլոր
 Լատինացի մէջ անոր նմանը չկար : 1368
 տարւոյն՝ ժամահար ժամացոյց մը դը-
 րուեցաւ Ուեսթմինսթըրի մէջ , և Կա-
 րոլոս Ե թագաւորը Կաղղիոյ մէջ իր
 պալատին աշտարակին վրայ զետե-
 ղել տուաւ առաջին հասարակաց ժա-
 մացոյցը , զոր յօրինել էր Հենրիկոս տը
 Սիգ : Ֆրուասար գաղղիացին իր ժա-
 մանակագրութեանց մէջ կ'ըսէ թէ Բուր-
 գոնտիոյ դուքսը ժամացոյց մը ունէր ,
 որ ժամերը կը զարնէր , և զոր 1382ին
 Կուրդը քաղաքէն վերուց անաւ :
 Յայտնի կը գիտցուի որ Լ'նգղիա միտ-
 նող առաջին ժամացուցագործներն Հո-
 լանտայէն գացած են հոն , Լոուարդ
 Դ թագաւորէն կանչուելով , որ երեք
 հրամանագիր տուաւ այս արուեստա-
 ւորներուն՝ որպէս զի կարենան իրենց
 արուեստը բանեցնել :

Բաւրի գործածական ժամացոյցը
 տեսնուեցաւ Լատինացի 1530 տարւոյն ,
 և Լ'նգղիա 1540ին : Բստ Հիւմի կար-
 ծեաց՝ 1577 տարւոյն սկսաւ Լ'նգղիա .
 սակայն սխալ է իր այս կարծիքը , ու-
 թովհետեւ Լոլիսաբէթ թագուհին գոր-
 ծածական ժամացոյց մը ունէր , որուն
 վրայ կը տեսնուէին իր անուան ու աս-
 տիճանին գլխագիր տառերը , իր թագը
 և 1562 թուականը : Յուցակին երեսը
 կապոյտ կիտուածանկարով՝ շինուած
 էր . տառերուն , թագին և ուրիշ զար-
 գերուն վրայ լի էին յակինթներ , ադա-
 մանդներ , և այլն . 500 կինիի կ'աժե-
 ցնէին այս ժամացոյցը :

Սպանականոր ծոցի ժամացուցին

գիւտը Լ'նգղիացիք Հուր գիտնոյն կու-
 տան , իսկ Կերմանացիք՝ հռչակաւորն
 Հիւիկէնսի : Եւ սակայն Տերհաման-
 գղիացին կ'ըսէ թէ Հիւիկէնս գտաւ
 զայն 1658ին :

Ճոճանականոր ժամացոյցը հնարեց
 նոյն ինքն Հիւիկէնս , թէպէտ և ասոր
 գաղափարն առած է Կալիլէոսէ , որուն
 որդին 1649ին փորձեց արդիւնացուցա-
 նել այս գաղափարը :

Պարլօ անգղիացին հնարեց ձայնա-
 տու՝ ժամացոյցը 1670ին . բայց այս
 տեսակ ժամացոյցը Յակոբ Բ թագա-
 ւորութեանն ատեն սկսաւ գործածա-
 կան ըլլալ : Կալիլէոսի Դ ունէր ձայ-
 նատու ժամացոյց մը ձոյլ արծաթ , և
 տուաւ զայն քաջ զինուորի մը՝ ի նշան
 շնորհակալութեան անոր ըրած հաւա-
 տարիմ ծառայութեանցը . ասիկայ ին-
 չուան հիմա կը պահուի Պէլֆասդ քա-
 ղաքը Տիրինկ անուանով մէկու մը քով :

Լյուսթրուան օրս ժամանակը չափելու
 լաւագոյն գործիքը ժամանակաչափ գոր-
 ծիքն է , անանկ ճշդութեամբ շինուած
 ըլլալով , որ քառասունութ ժամուան
 մէջ հազիւ մանրերկրորդի մը տարբե-
 րութիւն կրնայ վրան տեսնուիլ : Լյուս-
 գործիքին օգտակարութիւնը մասնա-
 ւորապէս կը տեսնուի նաւարկութեան
 մէջ . որովհետեւ ասով զիւրաւ կը գըտ-
 նուին երկայնութիւններն ու նաւերուն
 ծովուն մէջ ունեցած դիրքը :

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պայքալ լիճը :

Պայքալ լիճը , որ կը կոչուի նաև
 Պայքալի ծով , Սիպերիոյ Լըբուդսը
 կուսակալութեան մէջ կ'իյնայ , շի-
 նաստանի սահմանագլխին մօտ : 675
 հազարամեղը երկայնութիւն ունի ու
 200 լայնութիւն . իսկ շրջապատն է

1 Գ.Ղ. Horloge à échappement.

2 Գ.Ղ. Émail. 8x. Միւս :

1 Գ.Ղ. Montre à répétition.

2 Գ.Ղ. Chronomètre.